

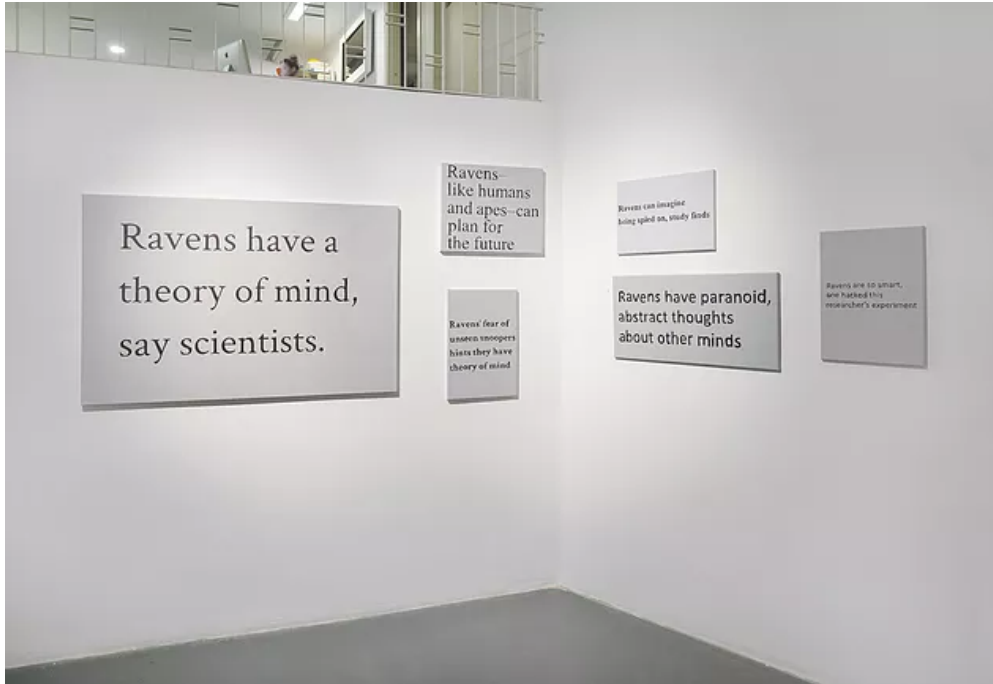

SERGİ YORUM

Arte Povera ruhuyla günceli üretmek

15.03.2018 | Nergis Abıyeva

Elmas Deniz'in Pilot Galerî'de 8 Şubat'ta açılan *Yazsız Yıl* adlı kişisel sergisi 24 Mart'a dek devam ediyor. Deniz'in Sri Lanka'da geçirdiği süreç içerisinde ürettiği işlerinin de yer aldığı *Yazsız Yıl*'ı Nergis Abıyeva değerlendirdi

Elmas Deniz, Yazsız Yıl sergi görseli

Elmas Deniz'in Pilot Galerî'de üç yıl aradan sonra gerçekleştirdiği kişisel sergisi *Yazsız Yıl*'da, sanatçının Sri Lanka'da geçirdiği süreç içinde ürettiği işleri de yer alıyor. Bu yazı, Elmas Deniz'in doğa, kapitalizm ve insan eksenli üretimine *Arte Povera* ruhu üzerinden bakmayı öneriyor.

Sergide izleyiciyi karşılayan ilk iş *Satılmaz Eser* oluyor. Deniz, burada organik pazardan aldığı sebze ve meyvelerin tohumlarını sergiliyor. Sanatçı, tohumların yerel halk tarafından satılmasının

büyük şirketlerce engellenirken, tohumları kullanarak oluşturduğu bu işin satılabilir olmasını ironik bir bakış açısıyla ele alıyor.

Elmas Deniz, Sri Lanka'da fil gübresinden yapılmış kağıtlarla (1) ürettiği sanatçı kitabı *Uçan Bitkiler, Köpekler ve Filler*'de sokak köpekleriyle sarılmalarını, bu sarılmaların nasıl başladığını, nasıl hissettirdiğini anlatmaya başlıyor. (Yazıyla her zaman ilişki içinde olmuş sanatçının bu çalışması hiç şaşırtmıyor.) Sokak köpeklerine sarıldığında, hem kendisinin hem de köpeklerin nasıl mutlu olduklarından, sarılma anlarında eşit olduklarını hissettiğinden bahsediyor. Aklıma John Berger'ın *Hayvanlara Niçin Bakarız?* diye sorarak yazdıkları geliyor: Berger burada hayvanlarla kurduğumuz ilişkinin modernlikle birlikte nasıl bozulduğunu ele alıyordu. (2) İnsan türünün bundan bin yıllar önce hayvan türüyle kurduğu ilişki, eşlikçi bir ilişki düzeyindeyken, insan türü geliştikçe aradaki ilişki sahip-sahip olunan ilişkisine dönüştü. Beni, Deniz'in sokak köpeklerine sarılarak bu ilişkiyi tekrar köpeklerin düzeyine çekmesi etkiledi. Aynı kağıtların devamında, canlı bitkilerin taşınmasına ilişkin ilkeler yazıyor. Çok kişisel bir hikayenin bittiği bir yerde, bitkilerin yerinden edilme prosedürünü okumaya başlıyoruz. Kapitalist düzende işleyen bir dünyada bitkiler de, kendi coğrafyalarından çok farklı coğrafyalara taşınıyorlar ve birer tüketim nesnesi olarak AVM'lerdeki yerlerini alıyorlar. Deniz, kitabında Sri Lanka'dan dünyaya ihraç edilen süs bitkilerinin ipek baskılarına da yer vermiş.

Elmas Deniz, *Uçan Bitkiler, Köpekler ve Filler*

Bir sergiyi, bir işi, herhangi bir şeyi anlatmanın bir tetikleyicisi vardır. Bir süredir sanat tarihinde portre ressamlığı üzerine düşündüğümünden olsa gerek, tetikleyicim karga portreleri oluyor. Liseden itibaren güzel sanatlar okuyan ve çok disiplinli bir resim eğitimi alan sanatçı, üniversiteden mezun olunca resim yapmayı bırakmıştı. Bu nedenle karga portreleri, aynı zamanda Deniz'in on yıl kadar sonra pratiğine resmi yeniden dahil edişinin de müjdecisi. Ne zaman bir müzenin portreler bölümünde köpek ve kedi portresi görsem heyecanlanırım. Portre, özü itibarıyla sipariş üzerine yapılan ve dolayısıyla sanatçının para kazandığı bir tür olduğu için, portrelerde 'öteki' (3) bedenlerin temsiline rastlamak imkansız değilse de nadirdir. Sanat tarihinde hayvanların portresi az da olsa vardır; bu portreler soylu evlerinin neredeyse kişiselleştirilmiş hayvanların portreleridir. Alelade bir köpek ya da kedi değildirler, o evin bir bireyidirler. Deniz'in kargaları ise alelade kargalar. Deniz, klasik portrelerde olduğu gibi kargaların boyundan yukarı kısımlarını resmederek onları insanlaştırmış. Resimlerin karşısında daha önce hiç karga portresi görüp görmediğimi düşünüyorum, sanırım görmedim. Gördüysem de bu kadar etkileyici olmadığı kesin. "Neden

karga?” sorusuna sol taraftaki tuvaler cevap veriyor. Bu tuvalerin üzerinde bilim insanlarının kargalarla ilgili yaptıkları çalışmaların bulguları yazıyor. “Kargalar insanlar gibi geleceği planlayabilirler” “Bilim insanları, kargalarda zihin kuramı olduğunu söylemektedirler” gibi... Deniz, insan türünün doğayla ve kendinden başka canlılarla ilişkisini kendisi üzerinden kurmasının altını karga sevgisiyle çiziyor. “Peki kargalar neden bu kadar mavi?” sorusunun yanıtı ise görmenin kendisiyle ilişkili: Deniz bir süredir ortamdaki mavi ışığı azaltan filtreli gözlük kullanıyor. Kullandığı gözlük mavi ışığı azaltarak, ortamı sarı tonlarında gösteriyor. Yani sanatçının görme pratiğinde mavi bir süredir azalmış durumda; Deniz kargaları mavi yapmaya karar verse de, resimleri bitirdikten sonra düşündüğünden çok daha mavi olduklarını fark ediyor.

Elmas Deniz, Karga portresi

Serginin tek videosu olan *Görölmek İçin Yapılmış*’ta Sri Lanka’da bir ada görüyoruz. Sri Lanka adasının *drone* ile çekilen görüntüleri akarken, Deniz’in yazdığı metin Lara Ögel tarafından seslendiriliyor. Bunlar nefes, rahatlama, ayrıcalık gibi kelimelerden oluşan cümleler. 2018 yılında yaşayan herhangi bir izleyicinin, Deniz’in bu çalışmasında reklamlardan temellük ettiği bir dili kullandığını anlamak için videodan başka herhangi bir veriye ihtiyacı yok. Video, olağanüstü güzellikte yeşilin, ormanın yoğun olduğu bir adada çekilse de, reklamlardan farklı olarak güneşli havalardan, insanın içini kıpır kıpır edecek görüntülerden değil; yağmurlu, gri ve biraz da hüzünlü görüntülerden oluşuyor. Sanatçı anksiyetenin, depresyonun ve kaosu günden güne arttığı bir dünyada nefes almanın dahi kapitalist bir lükse dönüştüğünü hissettiriyor.

***Arte Povera* ruhu**

Deniz kenarında bir kasabada büyüüp, lisede okurken şehirde yaşamaya başlayan ve 2004 yılında İstanbul’a yerleşen sanatçı, 2000’li yılların başından itibaren ekolojiyle, kapitalizmle, insanın doğayla ve diğer canlılarla kurduğu ilişkilerle ilgileniyor. Deniz’in üretiminin 1960’larda İtalya’da gelişen *Arte Povera* akımıyla ilişkisini okumaya niyetlenmişken, sanatçının 2011 yılında İtalya’nın Biella kentindeki Pistoletto Vakfı’nda bir residency’e katıldığını, orada 60’larda yazılarıyla *Arte*

Povera'yı kuramsallaştıran Germano Celant ve *Arte Povera*'nın en önemli temsilcilerinden biri olan Michelangelo Pistoletto'yla tanıştığını ve onlarla kendi işleri hakkında konuştuğunu öğreniyorum. Deniz, *Arte Povera*'nın bu iki önemli isminin kendisine, onun yoksulluğa yaklaşımıyla *Arte Povera*'nın farklı şeyler olduğunu söylediklerini aktarıyor. Carolyn Cristov-Bakargiev ise bu yaklaşımı biraz yakın buluyor. (4) Bence Deniz'in üretiminin *Arte Povera* akımıyla ilişkilendiğini söylemek mümkün. *Arte Povera* sanatçıları, ucuz, maliyeti az, herkesin ulaşabileceği malzemeleri kullanarak kendileriyle aynı zamanlarda ABD'de ortaya çıkan *Pop Art*'ın tüketim kültürüne ve reklamı yüceltmesine bir yanıt arıyorlardı. Germano Celant, *Arte Povera* sanatçıların gündelik malzemeyi dönüştüren birer simyacı olarak görüyordu. Deniz'in malzemeleri de atıklar, çöpler, buluntu nesneler olabiliyor. Örneğin *Mutlu Koleksiyon* enstalasyonunu kendi atıklarını kullanarak üretiyor. Sanatçı, "Malzemenin dönüşememe ihtimali var" dese de, malzemeyi dönüştürmeyi, *Arte Povera*'dan miras aldığı simyacılık yönüyle her seferinde başarıyor. *Arte Povera* sanatçılarının eğilimleri farklılık gösterse de, buluştukları ortak nokta tuvali, yani resmi reddetmeleriydi. Resmin reddedilmesi, resim geleneğinin çok güçlü olduğu İtalya'da bu geleneğe bir tepki olarak görülebilir; resim eğitiminden gelen Deniz'in resim yapmıyor oluşunun da, aynı tepkinin nüvelerini bünyesinde barındırdığı söylenebilir.

Elmas Deniz

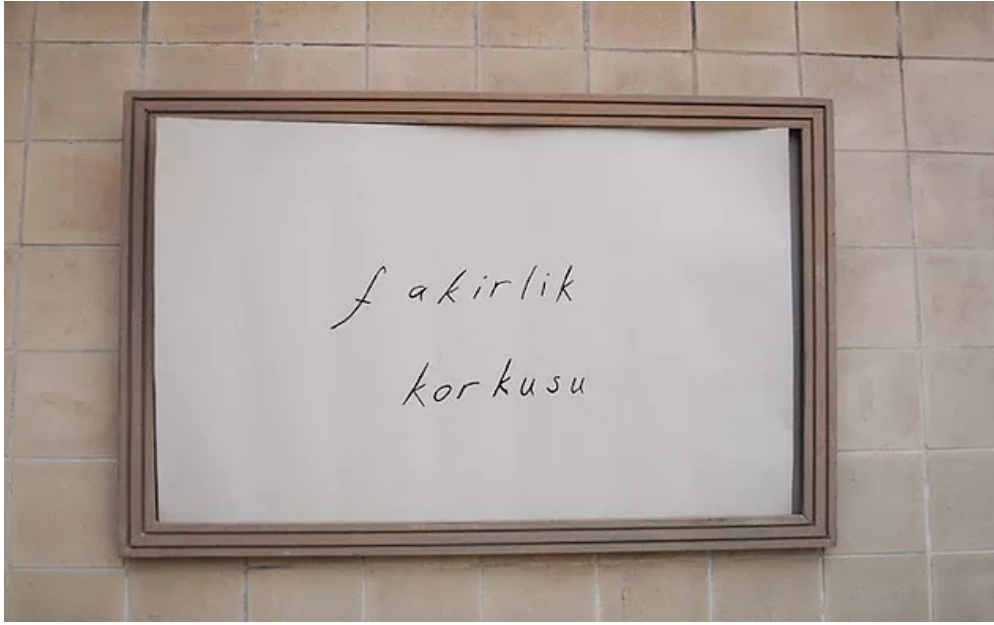
Elmas Deniz, Mutlu Koleksiyon

Elmas Deniz, *Arte Povera* sanatçıları gibi pratiğinde doğal ve doğal olmayan süreçleri ele alıyor. Bunun iyi bir örneği *Yazsız Yıl*'da bulunan *Hata 1* ve *Hata 2* adlı çalışması. Dikdörtgen üzerinde koyu renkteki çalışma, uzaktan Rothko'nun ve Maleviç'in eserlerini andırıyor. Yakınlaştıkça her ikisinin de birbirine çok yakın renklerde iki poşet olduğu anlaşılıyor. Soldaki 'doğada çözünebilir' bir *Marks and Spencer* poşeti, diğeri ise doğada çözünemeyen bir poşet. Deniz, bunları 'hata' olarak nitelendiriyor çünkü; biri 5 yılda diğeri 150 yılda parçalanacak olsa da, ikisi de doğaya karışamayacak. Deniz'in çalışması da, zaman içinde tahribata uğrayacak.

Elmas Deniz, Hata 1 ve Hata 2

Deniz'in üretiminin *Arte Povera* sanatçılarının üretiminden en belirgin farkı, onda fakirliğin kendisinin bir konuya dönüşmesi. Bu sergisinin başlığı dahi yoksullukla ilişkili: 1815 yılında Endonezya'da bir yanardağ patlamasının atmosfere yaydığı küllerden dolayı o sene dünyanın büyük bir kısmına yaz gelmiyor; ekinler yetişmiyor ve yoksulluk, kıtlık oluyor. Sanatçı fakirlik olgusunu bir kavram olarak ele alıyor, *Fakirlik korkusu*, *Pankart* gibi çalışmalarında da konu fakirliğin kendisi. Üretimini bu yönüyle *Arte Povera*'dan ayrılrsa da tavrıyla, dünya görüşüyle ve yöntemleriyle *Arte Povera*'ya yaklaştığı kesin: *Arte Povera*, 'kör göze parmak' politika yapmadan nasıl politik olunabileceğini göstermişti. Ingwild Goetz bu durumu, 'İtalyan usulü bir politika' olarak tarif eder. (5) Deniz'in üretiminin de 'kör göze parmak' olmayan politik bir tarafı var. Deniz, insanın doğayla ve diğer canlılarla kurduğu hiyerarşik ilişkiyle ilgilenirken 'direkt' olmasa da, bu ilişkinin ekonomik boyutlarıyla da ilişkililiyor. Ailesinin 50 yıldır kullandığı çatalı IKEA çerçevesiyle sergileyen Deniz'in burada tüketim kültürüne dair bir şeyler söylediği çok açık; en sağdaki dişi yamulmuş olan ve öylece kullanılmaya devam edilen çatal, eşyaların, nesnelerin maksimum düzeyde kullanılmasının dahi son derece politik ve etik bir eyleme dönüşebileceğini düşündürüyor. Klişe bir tüketici olmayan Deniz, yaşamında sahip olmaya değil, dönüştürmeye, devralmaya önem veriyor. Sanatçı, yaşamıyla sanatı arasındaki bağları sıkı tutarak *Arte Povera* ruhuyla günceli üretmeye devam ediyor.

Umutsuz Boşluk üzerine düşünme pratiği

March 14, 2018

Kültürel sürekliliğin yapısı

March 13, 2018

Çağımızın bir kahramanı: Kirill S. vakası

March 12, 2018

All rights reserved. Unlimited Publications.

Follow us

Tags: her güne bir yazı art unlimited unlimiteddrag Elmas Deniz Pilot Galerisi Yazsız Yıl Sri Lanka Nergis Abıyeva Arte Povera Satılmaz Eser Uçan Bitkiler, Köpekler ve Filler John Berger Hayvanlara Niçin Bakarız? Görülmek İçin Yapılmış Lara Ögel İtalya Pistoletto Vakfı Germano Celant Carolyn Cristov-Bakargiev Pop Art Mutlu Koleksiyon Rothko Maleviç Marks and Spencer IKEA

Share on Facebook 14

Share on Twitter

